

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 70 Nisan 2020 & Volume: 13 Issue: 70 April 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4122>

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ ÖZ DÜZENLEME DÜZEYLERİNİN ANNELERİNİN EMPATİK BECERİLERİ İLE İLİŞKİSİ*

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE MOTHER'S EMPATIC SKILLS OF SELF-LEVELING LEVELS OF PRESCHOOL PERIOD CHILDREN

Rana Nur ATMACA**

Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN***

Merve ŞEPİTÇİ SARIBAŞ****

Öz

Çalışma, annelerin empatik beceri düzeyleri ile okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocuklarının öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda araştırma, Şanlıurfa ili, Suruç ilçesindeki resmi ilköğretim okullarının anasınıfları ile resmi bağımsız anaokullarına devam eden 103 çocuk ve annesi ile sürdürülmüştür. Araştırmada verilerin elde edilmesinde; anneler ve çocuklar hakkında gerekli bilgilere ulaşabilmek için, Çocuklar İçin Genel Bilgi Formu; çocukların öz düzenleme becerilerini belirlemek için Öz Düzenleme Beceri Ölçeği ve annelerin empatik becerilerini ölçmek için Empatik Beceri Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket programında, bağımsız değişkenlerin kategori sayısına göre, bağımsız örneklem için t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile analiz edilmiş olup; anlamlı çıkan farklılıklarda, grup farklılıklarını inceleyebilmek için Tukey HSD testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre öz düzenleme becerilerinin çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca araştırmada çocukların öz düzenleme becerileri ile annelerin empati becerileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Empati Becerileri, Öz Düzenleme Becerileri, Okul Öncesi Dönem.

Abstract

The study was conducted to reveal the relationship between the empathic skill levels of mothers and the self-regulation skills of their children attending pre-school education institutions. In this context, the research was carried out with 103 children and their mothers attending kindergartens and official independent kindergartens of official primary schools in Suruç district of Şanlıurfa province. In obtaining data in the research; General Information Form for Children in order to reach necessary information about mothers and children; Self-Regulation Skill Scale was used to determine children's self-regulation skills and Empathic Skill Scale was used to measure mothers' empathic skills. The data obtained were analyzed in the SPSS package program according to the number of categories of independent variables, t test and One Way Variance Analysis (ANOVA) for independent samples; Tukey HSD test was used to examine group differences in significant differences. Relationships between variables were investigated with the Pearson Moments Product Correlation Coefficient. According to the research result, it was revealed that self-regulation skills make a statistically significant difference according to the gender of the child. In addition, a positive relationship was found between self-regulation skills of the mothers and empathy skills of the mothers.

Keywords: Empathy Skills, Self-regulation Skills, Preschool Term.

* Bu makale ilk yazarın yüksek lisans tez çalışmasından uyarlanmıştır.

** Milli Eğitim Bakanlığı, Seniha Belgin İlkokulu, Okul Öncesi Öğretmeni, Konya, rananurbskl@gmail.com

*** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı, gulumser@gazi.edu.tr

**** Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, mervesepitci@icloud.com

1. GİRİŞ

Birçok dilde karşılığı bulunmayan Empati kavramı Antik Yunan ve Almanca kökenli olup Türkçede eş duyum olarak kullanılmaktadır. Bu kavramı birçok araştırmacı farklı şekil ve anlamlarda yorumlamıştır. Genel olarak anlamına bakılacak olursa empati, kendini başkalarının gözü ile görme ve başkalarını başka insanların gözü ile görme olarak ele alınabilmektedir (Eğinli ve Gürüz, 2014, 23). Empati; Kişinin kendisini karşısındaki gibi görerek, onun gibi hissetmesi, düşünmesi ve ona bunu iletmesidir (Dökmen, 2003, 135). Goleman (2016) "empatinin kökeni özbilinçtir; duygularımıza ne kadar açıksak, hisleri okumayı da o kadar iyi beceririz. Kendisinin ne hissettiği hakkında hiçbir fikri olmayanlar, çevrelerindeki kişilerin ne hissettiğini anlamaktan acizdirler" demektedir.

Empati psikanaliz ve deneysel psikanaliz alanlarında farklı yaklaşımlarla açıklanmaya çalışılmıştır. 19. ve 20. yüzyıl başlarına kadar empati "içini hissetme" olarak ele alınmıştır. Empatinin biyolojik yönüne yönelik çalışmalar yapılarak veriler elde edilmeye çalışılmış; "Bir kişi karşısındakini nasıl anlar? Nasıl aynı hisseder?" sorularına cevap aranmıştır. İnsan beyninin duygusal ifadelerle tepki verebilecek bir yapıda olduğu ve empatinin tepki olarak ortaya konabileceği kanaatine ulaşılmıştır. Duyguların hissedilmesi, anlaşılması ve duygulara uygun tepkilerin verilmesi insan beyninin empati kurduğunu göstermektedir (Eğinli ve Gürüz, 2014, 30).

Empatinin 2 çeşit bileşeni bulunmaktadır. Bu bileşenleri duyuşsal empati ve bilişsel empati oluşturmaktadır. Duygusal empati olarak da ele alınan duyuşsal empati başkalarının duygusal durumlarını anlayabilme ve bu durumlara uygun cevap verebilme yeteneği olarak açıklanmıştır. Bilişsel empati ise başkalarının bakış açısını veya içsel durumunu anlama yeteneği olarak ifade edilmektedir (Psikolojik, 2013).

İnsanın hayatı diğer kişilerle olan iletişiminin niteliğine bağlı olarak devam etmektedir. Sevgi, saygı, hoşgörü, anlama ve anlaşılmanın temelinde, karşımızdakinin duygu ve düşüncelerini anlayabilme, hissedebilme ve kendimizi karşımızdakinin yerine koyabilme becerileri bulunmaktadır. Bu beceriler kullanılabilirdiği sürece ilişkiler devam etmekte, huzur ve mutluluk artmaktadır. Sevgi, saygı ve anlayış için en önemli görev aslında empatidir. Empati eksikliği bireyler arasında gerginlik, çatışma ve problemi beraberinde getirmektedir. Empatik düşünebilen insan çevresinin farkında olabilmekte, hassas ve duyarlı bir şekilde hareket edebilmektedir. Ayrıca empatik düşünebilen kişiler kendi haklarını ve başkalarının haklarını bilmekte ve onlara saygı duymaktadır. Empati becerisi çatışma ve problem çözmesinin yanı sıra sosyal duyarlılık ve toplumsal uzlaşma araçlarından biridir (Arslan, 2016, 52).

Gelişim sürecinde çocuklarla ilk etkileşim içinde bulunan kişiler ebeveynlerdir. Gelişim dönemlerine uygun olarak ortaya koyulan olumlu ebeveyn yaklaşımları, çocuğun tüm alanlarda sağlıklı bir şekilde gelişmesine katkı sağlamaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere çocuklarda empati becerilerinin gelişmesinde ebeveynlerin yaklaşımları oldukça etkili olmaktadır. Dolayısıyla çocuklarda empati becerisinin gelişiminde bakılması gereken ilk nokta ebeveynin çocuklarının duygusal gelişiminde yaklaşımlarının nasıl olduğudur. Çünkü duygusal gelişim çocukların duyguları nasıl öğrendikleri, öğrendikleri duyguları başkalarına ve kendilerine nasıl ifade ettiklerini etkilemektedir. Ebeveynlerin çocuklarına sergiledikleri yaklaşım ve tutumlar çocuğun duygularını anlaması, aktarması ve desteklemesi bakımından oldukça önemlidir. Bu beceri çocuğun sadece kendi duygularını değil, karşısındakinin de duygularını anlayarak kendisine gelen duygusal mesajları değerlendirmesine imkân tanımaktadır. Empati çocuğun iletişim içine geçmesinde, yaşamını sürdürmesinde, davranışlarını kontrol etmede ve düzenlemede oldukça önemlidir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2007, 167). Roberts ve Strayer'ın (1987) yaptığı araştırma bahsedilenleri destekler niteliktedir. Araştırmacıların okul öncesi çocukların duygusal sıkıntıları ile ebeveynlerin tepkileri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında; çocuğun üzüntüsüne ebeveynlerin verdikleri olumlu tepkilerin ve duygusal teşvikin, çocuğun yeterliğini artırdığı bulunmuştur (aktaran Ünal, 2007, 142).

Araştırmacılar annelerin çocuk yetiştirme uygulamaları ile çocuklarda empati duyguları, anlayış ve sosyal davranış gelişimi arasında ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Bu uygulamalara ve sonuçlarına aşağıda maddeler halinde değinilmiştir (Cotton'dan aktaran Kurbet, 2010):

- Çocuklara cevap vermeye istekli, ceza verici olmayan annelerin çocukları bilişsel empati ve sosyal davranışlarda başarılı çocuklardır.
- Başkalarına karşı davranışlarında nazik olmanın sebep ve sonuçları hakkında konuşan annelerin bu davranışlarının empati ve sosyalliğe yönelik davranışların sergilenmesinde yönlendiricidir.
- Anne babanın çocuklarına ve diğer insanlara karşı empatik tavrı ve özenli davranması çocuğa örnek olarak çocuğun sosyalliğe yönelik davranışını ve yaklaşımını belirtir.

• Çocuklar başkalarını üzdüğünde veya incittiğinde, davranışın zararları konusunda açıklamalarda ve tavsiyelerde bulunmak, davranışın düzeltilmesi ile ilgili öneriler verilmesi gerekmektedir.

• Ailenin çocuklarının duygu ve problemleriyle konuşması, teşvik etmesi çocuğun empati gelişimiyle pozitif ilişkilidir.

Özetle, empati günlük yaşamda var olan insan ilişkilerinde olduğu kadar, aile içi ilişkilerde de çok büyük önem taşımaktadır. Anne babaların çocuklarının içinde buldukları ruh halini anlayabilmeleri, duygu ve düşüncelerini tanımlayabilmeleri onlarla kuracakları empatik ilişki açısından ve onları net algılayıp, yardımcı olabilmeleri açısından gereklidir. Empatik ilişkinin kurulması için anne-babaların ve öğretmenlerin, çocukların kendilerini ve duygularını ifade etmelerine imkân tanımaları ve kendilerini ifade etmeleri için onları desteklemeleri gerekmektedir. Aksi takdirde çocuğun duygu ve düşüncelerini sağlıklı bir biçimde algılama imkânları olmayacak yanlış anlamalar ortaya çıkabilecektir (Çetinkaya, 2010). Anne-babanın çocuğuna karşı empatik bir şekilde yaklaşmasının, çocuklarının sağlıklı bir şekilde büyümelerine, kendilerine güven duymalarına, başkalarını-kendilerini daha iyi anlamalarına ve öz düzenleme becerilerini kazanmalarına yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Öz düzenleme becerileri dikkat ve duygu kontrolü, davranışlara karşı tutum, uygun olmayan davranışların farkındalığı, hazzın kontrolü gibi kavramları içermektedir. Moilanen (2007, 835) öz düzenlemeyi, insanın dikkatini, davranışını, duygularını ve bilişsel stratejilerini durumlara uyarlanabilir şekilde aktive etme, takip etme, durdurabilme ve uyarılma yeteneği olarak ele almıştır. Ayrıca öz düzenlemeyi çevreden gelen uyarıcılara ve diğer kişilerden gelen geri dönüşlere yön vermek, amaca ulaşmak için bir eylemlerde bulunmak olarak tanımlamıştır. Öz düzenleme düşünce davranış ya da duyguların, içsel zevklerin, tepkilerin, arzuların veya dürtülerin kontrol edilebilmesidir. Dolayısıyla öz düzenleme becerilerinin kazanılması kişiliğin oluşumunda ve davranışların durumlara göre ayarlanabilmesinde oldukça önemlidir (Ann Bell ve Deater Deckard, 2007, 409). McClelland ve Cameron'a (2012, 140) göre ise öz düzenleme becerilerinin kazanılması iletişim ve öğrenmede ihtiyaç duyulan becerileri ve eylemleri kapsamaktadır.

Miller ve Brown (1991) yedi çeşit öz düzenleme modelinden bahsetmektedir. Öz düzenleme modellerinden herhangi birinde oluşacak sorun diğer tüm modelleri etkilemektedir. Bu modeller aşağıda maddeler halinde ele alınmıştır:

- Bilgiyi Alma: Birey bilinçli olarak davranışın işe yaramadığını veya yeni bir bilgiye ihtiyaç duyduğunu fark ettiği zaman bilgiyi alır.
- Öz-değerlendirme: Kişinin kendini tanıması, farkında olması ve kendini değerlendirmesidir.
- Tetikleme: Davranışlarda uyumsuzluğun fark edildiği zaman yeni bir değişimin düşünülmesini tetikler.
- Arama: Davranışlardaki uyumsuzluk sonucunda kişinin kendine verdiği cevaplardır.
- Planlama: Amacın belirlenerek, gidişat için strateji geliştirmektir.
- Uygulama: Planın gerçekleşmesi için davranış ve uygulamaları içerir.
- Süreci değerlendirme: Kişinin süreç boyunca gidişatı ve kendini değerlendirmesidir (Brown ve Miller, 1991'den aktaran Aydın, Keskin ve Yel, 2013).

Öz düzenleme becerisini kazanmak okul öncesi dönemde büyük önem taşımaktadır. Öz düzenleme becerileri çocuğun kendini tanıması, duygu, düşünce ve davranışlarını belirlemesi ve ona göre kendini kontrol edip hareket etmesi açısından önemlidir. Öz düzenlemesi gelişmeyen çocuklar yaşamları boyunca davranış, tutum ve uyum problemleri yaşayabilmektedir (Ergin, 2014, 286). Ayrıca öz düzenleme becerilerindeki eksiklikler çocukların akranlarıyla ilişkilerinde sorunlar yaşamalarına, akademik olarak başarısızlıklara ve okula karşı negatif bir bakış açısı kazanmalarına neden olabilmektedir (Aras, 2015, 15).

Doğduğu andan itibaren çocukların öz düzenleme becerilerine ailenin etkisi büyüktür. Ana-baba ile çocuk arasındaki iletişimin ve etkileşimin niteliği onların öz düzenleme becerilerini etkilemektedir. Ebeveynleri ile samimi ilişkiler kuran çocuk uyarlanmaları daha iyi düzenleyebilmekte ve çocuğun dikkat düzeyi ileri seviyede olmaktadır. Yine ailesi ile sağlıklı ilişkiler içinde büyüyen çocukların diğer çocuklara göre ebeveyn yönergelerini anlama ve yerine getirme, aile rehberliğinden yararlanma ve aile kurallarını içselleştirerek doğru olmayan davranışları sergilememe becerileri daha ileri düzeyde olmaktadır (Eiden, Edwards ve Leonard, 2007, 1188-1189). Yaşamın ilk yıllarında özellikle birincil bakımı sağlayan annenin çocuğunu duygusal olarak ihmal ve istismar etmesi çocuğun öz düzenleme becerilerini negatif yönde etkilemektedir (Briere ve Rickards, 2007, 497).

Her annenin çocuk yetiştirme tutumu farklıdır. Annenin çocuk yetiştirirken demokratik davranması, sıcak iletişim kurması, çocuğun kararlarına saygı duyması ve çocuğu anlaması oldukça önemlidir. Anne çocuğunu yetiştirirken ne kadar fazla empati kurup çocuğu anlamaya çalışırsa, annesini model alan çocuğun empati becerileri de o denli gelişir. Empati kurmayı öğrenerek yetişen çocuk kendisinin ve çevresinin beklenti ve isteklerinin farkında olur. Empati becerilerinin gelişimi öz düzenleme becerilerinin gelişimini de olumlu yönde etkilemektedir.

Literatür incelendiğinde; annelerin empati becerileri ile çocukların öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmanın olmadığı görülmüştür. Bu nedenle araştırma, okul öncesi eğitimi alan çocukların annelerinin empati becerileri ile çocukların öz düzenleme becerileri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla planlanmıştır.

1. 1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma annelerin empatik becerileri ile okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocuklarının öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla aşağıdaki alt sorulara cevap aranacaktır.

Alt amaçlar:

- Çocuğun yaşı ile öz düzenleme becerileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Çocuğun cinsiyeti ile öz düzenleme becerileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Annenin yaşı ile empatik becerileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Annenin öğrenim durumu ile empatik becerileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Annenin çalışma durumu ile empatik becerileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Annelerin empatik beceri düzeyleri ile çocuklarının öz düzenleme becerileri arasında anlamlı bir korelasyon var mıdır?

2. Yöntem

2. 1. Araştırmanın Modeli

Annelerin empatik becerileri ile okul öncesi kurumlarına devam eden çocuklarının öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin karşılaştırmalı olarak incelendiği bu çalışma tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. Araştırma, verilerin analizi dikkate alındığında, betimsel tekniklerin yanı sıra hem gruplar arası karşılaştırmaları, hem de korelasyonel analizleri gerektirmektedir. Bu nedenle araştırma, genel tarama modellerinden, ilişkisel tarama modeli özelliğine sahiptir (Karasar, 2012, 77).

2. 2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma evrenini 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Şanlıurfa ili Suruç ilçe merkezinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda okul öncesi eğitime devam eden çocuklar oluşturmaktadır. Şanlıurfa ili Suruç ilçesinde anasınıfı ve anaokullarına devam eden çocukların sayısı 1621'dir. Resmi ilköğretim okullarının anasınıfları (12) ve bağımsız anaokulları (5) tamamında olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden Kotalı örnekleme yöntemine uygun olarak resmi ve özel anasınıfı bazında büyüklüklerine orantılı olarak örneklem grubu oluşturulmuştur. Kotanın belirlenmesinde kullanılan anaokulu (5), anasınıfı (12) sayıları ve toplam mevcutları T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Suruç İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınmıştır. Bu bağlamda araştırmanın örneklemini Şanlıurfa ili Suruç ilçe merkezinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda okul öncesi eğitime devam eden 103 çocuk oluşturmuştur.

2. 3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada çocukların kişisel bilgilerini tespit edebilmek için Kişisel Bilgi Formu, annelerin empatik becerilerini ölçmek için Empati Beceri Ölçeği ve çocukların öz düzenleme becerisini ölçmek için Öz Düzenleme Ölçeği kullanılmıştır.

2. 3. 1. Çocuklar İçin Genel Bilgi Formu

Araştırmada veri toplama aracı olarak, çocukların demografik bilgilerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

2. 3. 2. Öz Düzenleme Beceri Ölçeği

Smith-Donald, Raver, Hayes ve Richards (2007) tarafından geliştirilen Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği (ODO), performans dayalı değerlendirme yapılmasını sağlayan bir ölçme aracıdır. Dürtü/Dikkat Kontrolü ve Olumlu Duygu olmak üzere iki faktörden oluşmaktadır. 28 maddeden oluşan Uygulayıcı Değerlendirme Formu (UDF) başlangıçta 28 maddeden oluşmaktadır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında varyans % 53,4 çıkmakta ve 17 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin orijinalinin geliştirilmesinde ilişkili iki görev geçerlilik güvenilirlik çalışması yapıldıktan sonra görev sayısı 9'a inmiştir.

Dikkat/dürtü kontrolü faktöründe 10 madde, olumlu duygu faktöründe ise 6 madde olmak üzere 16 maddeden oluştuğu görülmektedir. Faktör analizi yapılan 16 madde arasında hiç bir faktöre yerleşmeyen madde bulunmamaktadır. Ölçeğin tamamını oluşturan 16 maddeye ilişkin güvenilirlik katsayısı (α) 0.83 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin Dikkat/Dürtü Kontrolü faktörünün 10 maddeye ilişkin güvenilirlik katsayısı 0.88 olarak belirlenmiştir. Madde toplam korelasyonlarına bakıldığında 0.375 ile 0.745 arasında değiştiği görülmektedir. İkinci faktör olan Olumlu Duygu için ise güvenilirlik katsayısı 0.80 olarak belirlenmiş; maddelerin toplam korelasyonlarının ise 0.343 ve 0.702 arasında değiştiği belirlenmiştir.

Ölçek, iki temel bölümden oluşmaktadır. Uygulayıcı rehberi ve uygulayıcı değerlendirme formudur. İlk bölüm çocukların öz düzenleme performanslarını belirlemek için 10 görevden oluşmaktadır. Bu görevler; çocukların hazzı erteleme düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Oyuncak Paketleme, Oyuncak Bekleme, Şekerleme Saklama ve Dil Üzerinde Şekerleme Tutma; çocukların yönergeleri takip edebilme süreçlerine işaret eden yürütücü kontrollerini ölçmek üzere Denge Tahtası, Kule Yapma ve Kalem Tıklatma ile çocukların sosyal uyum becerilerini değerlendirmek üzere Kule Toplama, Oyuncak Ayırma ve Oyuncağı Geri Verme'dir (Smith-Donald vd., 2007). Ölçeğin ikinci bölümünü oluşturan Uygulayıcı Değerlendirme Formu (PSRA Assessor Report Examiner Rating Scale) ise, uygulayıcıya, çocuğun duygu, dikkat düzeyi ve davranışlarını uygulayıcı-çocuk etkileşimine dayanarak değerlendirme olanağı sunmaktadır. Ölçeğin uygulanması için uygulayıcı ve çocuk için uygun ortam hazırlanmıştır. Çocuğun performansı ölçeğin kodlama sayfasındaki bölüme yazılacaktır. Her çocuk için değerlendirme yaklaşık 20 dakika sürmüştür. Çocuğun uygulaması bittikten sonra uygulayıcı kodlama sayfasına kaydedilen verilere bakarak Uygulayıcı Değerlendirme Formu ile değerlendirmiştir.0'dan 3 'e kadar puanlanmıştır. Ölçme aracı olarak rubrik tipidir. Maddelere en düşük puan 0, en yüksek puan ise 3 'tür. Ancak uygulayıcı güvenirligi için ölçeğe yerleştirilmiş maddelerde bu puanlama sistemi tersine çalışmaktadır. Türkiye uyarlama çalışmasında ölçeğin orijinalinde gösterdiği faktör yapısını Türkiye'de de gösterdiği belirlenmiştir. Buna ek olarak ölçeğin Dikkat/Dürtü Kontrolü alt boyutunda güvenilirlik katsayısı (α) 0.88; Olumlu Duygu alt boyutunda 0.80 ve ölçeğin tamamında ise 0.83 olarak belirlenmiştir. Çalışmayı araştırmacılar 80 çocuğun oluştuğu dört sınıfa uygulamıştır (Tanrıbuyurdu ve Yıldız, 2014).

2. 3. 3. Empati Beceri Ölçeği

Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiş ölçekte altı problem ve bu problemlerin her birisi için 12 empatik tepki, yani toplam 72 tane empatik tepki bulunmaktadır. Her bir problemin altındaki empatik tepkiyi ifade eden 12 cümle Likert tipte hazırlanmıştır. Her problem için deneklerin dikkatini ölçmeyi amaçlayan ve "0" puanı ifade eden altı tane alakasız cümle konulmuştur. Geriye kalan 66 cümle ise 10 empati basamağından herhangi birine uygun mesajı ifade etmiştir. Puanlamada, deneklerin her bir probleme ilişkin seçtikleri 4 cümleden yani toplam 24 cümleden, Likert tipi ölçek üzerinden aldıkları puanlar dikkate alınmaktadır. Alınan toplam puanın yüksek olması empatik becerinin yüksek olması anlamına gemektedir. Ölçek 3 hafta arayla 80 kişiye uygulanmış ve ölçümler sonucu $r=.91$ düzeyinde ilişki belirlenmiştir. Dikkat kontrol puanını 16 kişi elde edemediği için güvenilirlik katsayısı 64 olarak hesaplanmıştır. 14 kişilik iki gruba uygulanmıştır. Sonuçta birinci grubun üyeleri 7. ve 10. basamakları tercih ettiklerini, ikinci grup da 2. ve 8. basamakları tercih ettiği görülmüştür. İki grubun empatik beceri puanları arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($t=6.77$, $sd=26$, $P<001$) (Dökmen, 1988).

2. 4. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarının örnekleme uygulanmasına ilişkin gerekli izinler, ölçeklerin Türkçeye uyarlamasını ve geçerlilik-güvenirlilik çalışmalarını yapmış kişilerden alınmıştır. Uygulama yapılacak okullar belirlenmiş ve Milli Eğitim Bakanlığında okullarda uygulama yapılabileceğine dair izin alınmıştır. Uygulama yapılacak olan okul yetkilileri ile görüşülüp uygun gün ve tarih belirlendikten sonra uygulamayı gerçekleştirmek üzere belirlenen okullara gidilmiştir. Gidilen her okulda öğretmenler ile görüşerek ölçme araçları uygulanmıştır.

2. 5. Verilerin Analizi

Araştırmaya dâhil olan çocuklardan ve annelerinden elde edilen veriler SPSS 20 paket programında, bağımsız değişkenlerin kategori sayısına göre, bağımsız örneklemler için t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile analiz edilmiştir. Anlamlı çıkan farklılıklarda, grup farklılıklarını ortaya koyabilmek için Tukey HSD testinden yararlanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile incelenmiştir. Analizler öncesinde kayıp verileri ortaya koymak amacıyla veri setinde kayıp değer ve uç değer incelemesi yapılmıştır. Herhangi uç ve kayıp değere rastlanmamıştır. Ayrıca dağılıma ait çarpıklık ve basıklık değerleri de incelenmiştir.

Tablo 1: Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Değişkenler	n	Çarpıklık	Basıklık
Empati Becerisi	103	-0,525	-0,262
Başlangıç Becerileri	103	-0,995	1,424
Akademik Destek Becerileri	103	-0,569	0,269
Arkadaşlık Becerileri	103	-0,506	-0,088
Duyularını Yönetme Becerileri	103	-0,214	-0,106
Dikkat/Dikkat Kontrolü	103	-0,482	-0,445
Olumlu Duygu	103	-0,202	-0,501

Tablo 1’de görüldüğü üzere her bir değişkene ait çarpıklık ve basıklık değeri -2 ve +2 arasında bulunmaktadır. Bu durum değişkenlerin normal dağıldığı ve parametrik testlerin uygulanabileceği göstermektedir (George ve Mallery, 2003).

3. Bulgular ve Yorumlar

Bu kısımda araştırmanın alt problemlerini cevaplayabilmek üzere elde edilen verilerin analizlerine ve bulgularına yer verilmiştir. Demografik özellikler, empati becerileri ve öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkiler incelenmiş; tablo haline dönüştürülmüş ve yorumlanmıştır. Son olarak da değişkenler arasındaki korelasyonlar ele alınmıştır.

3.1. Çocukların Öz Düzenleme Becerilerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Öz düzenleme becerilerinin çocuğun yaşına ve cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığı t testi ile incelenmiştir.

Bulgulara ait verilere Tablo 2 ve 3’te yer verilmiştir.

Tablo 2: Araştırmaya Dâhil Edilen Çocukların Yaşlarına Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

Grup	Yaş	n	X	S	t	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	48-60 ay	59	18,54	6,75	-1,773	0,079
Olumlu Duygu	61 ay ve üzeri	44	20,98	7,08		
	48-60 ay	59	10,49	4,05	-1,648	0,102
	61 ay ve üzeri	44	11,80	3,87		
Toplam	48-60 ay	59	29,04	10,02	-1,843	0,068
	61 ay ve üzeri	44	32,77	10,39		

Tablo 2 incelendiğinde çocukların öz düzenleme becerileri alt boyutlarından dikkat/dürtü kontrolü ($t=-1,773$, $p>0,05$), olumlu duygu ($t=-1,648$, $p>0,05$) ve toplam puanlarında ($t=-1,843$, $p>0,05$) yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Puan ortalamaları incelendiğinde; dikkat/dürtü kontrol boyutu ($X=20,98$), olumlu duygu boyutu ($X=11,80$) ve toplam ($X=32,77$) puanlarda; 61 ay ve üzeri çocukların puan ortalamalarının 48-60 ay arasındaki çocuklardan yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada 61 ay ve üzeri çocukların öz düzenleme becerilerinin 48-60 ay arası çocuklardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Gelişimin bütünsel olarak yaşla birlikte artması öz düzenleme becerisi ve alt boyutlarının artışını da etkileyebilir. Çalışmadaki bu sonucun çocukların yaşlarının artmasıyla birlikte gelişimindeki ilerlemesinin öz düzenleme becerilerine yansımından kaynaklandığı düşünülebilir.

Nitekim; öz düzenleme becerilerinin gelişiminin yaşla birlikte ilerlediğini ortaya koyan pek çok araştırma bulunmaktadır. Kochanska, Coy ve Murray (2001), 4 yıl boyunca 108 çocuğun öz düzenleme becerilerini takip ettikleri çalışmalarının sonucunda, çocukların yaşlarının artmasıyla birlikte öz düzenleme becerilerinin de arttığı görülmüştür. Ertürk ve Gönen (2015) araştırmaları sonucunda, 48-60 aylık çocukların dikkat dürtü puanlarının 60-72 aylık çocukların puanlarından daha düşük olduğunu ortaya koymuş fakat aradaki farkı anlamlı bulmamışlardır. Fındık Tanrıbuyurdu (2012), araştırma sonucunda 5 yaş grubu çocukların 4 yaş grubu çocuklara göre öz düzenlemelerinin daha yüksek olduğunu gözlemlemiştir. Tutkun, Tezel Şahin ve Işıktekiner (2016) çalışmalarında çocuğun yaşının artması ile birlikte toplam öz düzenleme becerilerinde de artış olduğunu ortaya koymuşlardır. Şepitci Sarıbaş ve Gültekin Akduman da (2019) yaptıkları araştırma sonucunda 60-72 ay arasında bulunan çocukların öz düzenleme becerilerinin 48-60 aylık çocuklarinkinden yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Durksen (2010), 3-5 yaş arası çocuklarla yürüttüğü çalışması sonucunda yaşın artması ile birlikte öz düzenleme becerilerinde de artış olduğunu ortaya koymuştur.

Tablo 3: Araştırmaya Dâhil Edilen Çocukların Cinsiyetlerine Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları

Grup	Cinsiyet	n	X	S	t	p
Dikkat/Dürttü Kontrolü	Kız	49	21,04	5,65	2,055	0,040*
Olumlu Duygu	Erkek	54	18,26	7,80		
	Kız	49	11,98	3,54	2,293	0,024*
	Erkek	54	10,20	4,24		
Toplam	Kız	49	33,02	8,12	2,288	0,022*
	Erkek	54	28,46	11,60		

*p<0,05

Tablo 3 incelendiğinde çocukların cinsiyetlerinin; öz düzenleme beceri boyutlarından dikkat dürtü kontrolü (t=2,055, p<0,05), olumlu duygu (t=2,293, p<0,05) ve toplam (t=2,288, p<0,05) puanda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Puan ortalamaları incelendiğinde; dikkat/dürttü kontrolü (X=21,04), olumlu duygu (X=11,98) ve toplam (X=33,02) puanlarının; kız çocukların puan ortalamalarının erkek çocuklarınkinden yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada kız çocukların öz düzenleme becerisinin erkek çocuklarınkinden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir. Toplumumuzda erkekler ve kızlara farklı sorumluluklar düşmektedir. Erkek çocuklar daha özgür, rahat ve dışa dönük yetiştirilirken, kız çocukları eve daha bağlı, içe dönük ve kontrollü yetiştirilmektedirler. Bu yüzden sosyal ilişkilerde kız çocukları sakin ve uysaldır. Erkek çocuklarının tepki ve davranışları daha sert olabilmektedir. Bu sebeple toplumumuzda erkeklere ve kızlara verilen tepkiler değişiklik göstermektedir. Erkek çocukların pek çok davranışı tolerans edilirken, kız çocuklarına gösterilen tolerans daha azdır. Bu durum kız çocuklarının öz düzenleme becerileri ve erkek çocuklarının öz düzenleme becerilerinde farklılığa neden olabilmektedir.

Yapılan pek çok araştırma; erkek çocuklarının öz düzenleme becerilerinin kız çocuklardan daha düşük olduğunu ortaya koymuştur (Alıcı ve Altun, 2017; Matthews, Ponitz ve Morrison, 2009; Tutkun, Tezel Şahin ve Işıktekiner, 2016). Ayrıca öz düzenleme becerileri ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını ortaya koyan araştırmalarda bulunmaktadır (Ertürk Kara ve Gönen, 2015; Jahromi ve Shifter, 2008; Şepitci Sarıbaş ve Gültekin Akduman, 2019; Tucker, 2010)

3. 2. Annelerin Empatik Becerilerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Empatik becerilerin annelerin yaşına, öğrenim durumuna ve çalışma durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığı t testi ve varyans analizi ile incelenmiştir.

Bulgulara ait verilere Tablo 4 ve 6 arasında yer verilmiştir.

Tablo 4: Araştırmaya Dâhil Edilen Çocukların Annelerin Yaşlarına Göre Empati Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Grup	Anne Yaş	n	X	S	sd	f	p
Empati Beceri Puanları	25 yaş altı	10	134,70	24,51	4	0,669	0,615
	26-29 yaş	29	122,97	21,91			
	30-34 yaş	32	125,50	20,37			
	35-39 yaş	23	125,00	16,37			
	40-45 yaş	9	123,44	14,76			
Toplam		103	125,39	19,91			

Tablo 4 incelendiğinde, yapılan varyans analizi sonuçlarında, annelerin empati beceri puanlarının yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir (F(4-98)=0,669, p>0,05). Puan ortalamaları incelendiğinde, 25 yaş altı annelerin empati puan ortalamalarının (X=134,70) diğer gruptaki annelerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çocukların farklı becerileri kazanabilmeleri, annelerin ilgisini ve sevgisini çocuğa aktarma biçiminden etkilenmektedir. Anneler yaş gözetmeksizin çocukları ile sağlıklı bir şekilde iletişim kurmalı ve çocukları duygusal açıdan doyurmalıdır. Anne yaş kriterine bakmadan üzerine düşen sorumluluğu yerine getirerek çocuğun gelişimini sağlamalıdır. Fakat genç anneler daha enerjik ve az çocuğa sahip oldukları için çocuklarına daha fazla ilgi gösterebilmektedir.

Literatüre bakıldığında annelerin yaşı ile empati becerileri arasında hem anlamlı bir ilişki olmadığını hem de anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuş çalışmaları görmek mümkündür. Sarıyüce Körükçü (2004) araştırması sonucunda anne yaşı ile empati becerileri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını

ortaya koymuştur. Bu durum çalışmamızın sonuçlarını destekler niteliktedir. Buna karşın Sayın (2010) araştırmasında empati becerileri ile annenin yaşı arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 5: Araştırmaya Dâhil Edilen Çocukların Annelerin Öğrenim Durumuna Göre Empati Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Grup	Anne Öğrenim Durumu	n	X	S	sd	f	p
Empati Beceri Puanları	Okur-yazar değil	11	121,73	13,27	4	0,841	0,502
	İlkokul mezunu	58	126,69	20,17			
	Ortaokul mezunu	13	122,15	14,59			
	Lise mezunu	11	119,27	22,64			
	Üniversite mezunu	10	132,80	26,78			
Toplam		103	125,39	19,91			

Tablo 5 incelendiğinde, yapılan varyans analizi sonucunda annelerin empati beceri puanlarının öğrenim durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir ($F(4-98)=0,841$, $p>0,05$). Puan ortalamaları incelendiğinde, üniversite mezunu olan annelerin empati puan ($X=132,80$) ortalamalarının diğer gruptaki annelerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Eğitim seviyesi yüksek olan anneler çocuklarına nasıl davranmaları ve yaklaşımları gerektiğini daha iyi bilebilmektedirler. Anneleri ile sağlıklı ilişkiler geliştiren çocuklar karşısındakilerin ve kendisinin duygu-düşüncelerini tanıyabilmekte ve bu duygu-düşüncelere göre hareket edebilmektedir.

Literatüre bakıldığında eğitim seviyesinin yükseldikçe empati becerilerinin de yükseldiğini ortaya koyan çalışmaları görmek mümkündür (Sayın, 2010; Sarıyüce Körükçü, 2004; Uçmaz, 2004; Davis, 1994; Vasta et al., 1992; Kalliopuska ve Titinen, 1991; Moore 1990, Chalmers ve Townsend, 1990).

Tablo 6: Araştırmaya Dâhil Edilen Çocukların Annelerin Çalışma Durumuna Göre Empati Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları

Grup	Annenin Çalışma Durumu	n	X	S	t	p
Empati Beceri Puanları	Çalışmıyor	95	124,92	19,08	-0,829	0,104
	Çalışıyor	8	131,00	29,10		

Tablo 6 incelendiğinde, yapılan t testi sonuçlarında annelerin empati beceri puanlarının mesleğine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir ($t=-0,829$, $p>0,05$). Puan ortalamaları incelendiğinde, çalışan annelerin empati puan ($X=131,00$) ortalamalarının çalışmayan annelerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çalışan annelerin iş hayatında edindiği tecrübenin çocuk eğitime etkisi olmaktadır. Annenin işten arta kalan zamanı çocuğu ile verimli bir şekilde geçirmesi, çocuğun empati gelişimini etkilemektedir (Sayın, 2010).

Literatüre bakıldığında çalışmamızın sonuçlarını destekler nitelikte çalışmaları görmek mümkündür. Kalliopuska (1984) araştırması sonucunda farklı sosyal sınıflara sahip annelerin empati becerileri arasında anlamlı bir farkın bulunmadığını belirtmiştir. Yine literatürde sosyo-ekonomik düzey ile empati becerileri arasında anlamlı farklılıkların olduğu ortaya koyan çalışmaları da görmek mümkündür. Ebeveynlerin empatik eğilim düzeylerini bazı değişkenler açısından inceleyen Ceyhan'ın (1993), araştırması sonucunda sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ebeveynlerin düşük olanlara, gelirleri düşük olanların yüksek olanlara göre empati becerilerini daha yüksek olduğu bulunmuştur.

3. 3. Çocukların Öz Düzenleme Becerileri İle Annelerin Empati Becerileri Arasındaki Korelasyon Bulguları ve Yorumları

Çocukların öz düzenleme becerileri ile annelerin empati becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Analize ait bulgular Tablo 7'da yer verilmiştir.

Tablo 7: Çocukların Öz Düzenleme Becerileri İle Annelerin Empati Becerileri Arasındaki Korelasyon Sonuçları

	Öz Düzenleme Beceri Puanları		
	Dikkat/Dürtü Kontrol	Olumlu Duygu	Toplam Puan
Empati Beceri Puanı	r	0,249	0,087
	p	0,011*	0,383
	N	103	103
	r ²	0,062	0,007

* p<0,05

Tablo 7 incelendiğinde, çocukların öz düzenleme boyutlarından dikkat/dürtü kontrol boyutu ile annelerin empati beceri puanı arasındaki ilişki $r=0,249$; olumlu duygu boyutu arasındaki ilişki $r=0,087$ ve toplam puan arasındaki ilişki $r=0,202$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayılardan çocukların öz düzenleme beceri alt boyutlarından dikkat/dürtü kontrol boyutu ve toplam puan ile annelerin empati beceri puanları arasındaki pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

Çalışmada çocukların öz düzenleme ölçeğinden aldıkları puanlar ile annelerinin empati ölçeğinden aldıkları puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Yani annelerin empatik becerileri arttıkça çocukların öz düzenleme becerileri de artmaktadır.

4. Sonuçlar ve Öneriler

Bu araştırma, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların öz düzenleme düzeyleri ile; annelerin empatik becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda; araştırmanın çalışma grubunu, 2017- 2018 eğitim öğretim yılı içindeki Şanlıurfa ili Suruç ilçesinde bulunan resmi ilköğretim anasınıfları ve resmi bağımsız anaokullarına devam eden 103 çocuk ve annesi oluşturmuştur. 103 çocuk ve annesine veri toplama araçları uygulanmış ve uygulamaya yönelik sonuçlar aşağıdaki başlıklar altında ele alınmıştır.

4. 1. Öz Düzenlemeye İlişkin Sonuçlar

Araştırma sonucunda öz düzenleme becerisinin çocuğun yaşına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Anlamlı bir olmamasına karşın yaşın artması ile birlikte öz düzenleme becerilerinde de artışın meydana geldiği görülmektedir.

Bebeklik döneminden erken çocukluk döneminin sonlarına kadar ki geçen süreçte öz düzenlemenin gelişiminde önemli düzeyde farklılaşmalar meydana gelmektedir (Posner ve Rothbart, 2009). Öz düzenleme becerilerinin gelişimi diğer gelişimin alanlarında olduğu gibi yaşla birlikte ilerleme göstermektedir. Yeni doğan bebek ilk zamanlarda bilinçsiz bir şekilde kişilerden ve olaylardan etkilenecek içsel kontrol sistemini meydana getirmeye başlamaktadır. Yaşın artması ile birlikte ise çocuk bilinçli bir şekilde eylemlerini şekillendirmek üzere öz düzenleme mekanizmalarını oluşturmaya başlamaktadır (Bronson, 2000).

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere öz düzenleme becerilerinin gelişimi yaşın artması ile hızlanmaktadır. Fakat bu gelişme adım adım ve yavaş bir şekilde meydana gelmektedir. Bu sebeple yakın yaş aralığında bulunan çocukların öz düzenleme becerilerinde anlamlı bir farklılığın meydana gelmemesi normal karşılanmaktadır. Nitekim literatüre bakıldığında da araştırmamızın bulgularını destekler nitelikte yaş ile öz düzenleme becerileri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını ortaya koymuş çalışmalarını görmek mümkündür (Ertürk ve Gönen, 2015)

Öz düzenleme becerilerinin çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0,05$). Bu farklılığına bakıldığında kız çocuklarının öz düzenleme beceri puanlarının erkek çocukların puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir.

Toplumumuzda erkek çocuklarından ve kız çocuklarından beklenen davranışlar ve bu çocuklara verilen sorumluluklarda farklılıklar görülmektedir. Erkek çocuklar ebeveynleri tarafından daha özgür, rahat ve dışa dönük yetiştirilirken, kız çocukları eve daha bağlı, daha çok kısıtlanarak, içe dönük ve kontrollü yetiştirilmektedirler. Bu sebeple de kız çocukları ilişkilerinde daha yapıcı, sakin, pozitif ve uysaldır. Buna karşın erkek çocukların tepki ve davranışlarının genellikle daha sert ve kontrolsüz olduğu görülmektedir. Bu sebeple toplumumuzda erkeklere ve kızlara verilen tepkiler değişiklik göstermektedir. Bu şekilde ki yetiştirme biçimleri ve ebeveyn tutumları kız çocuklarının öz düzenleme becerileri ve erkek çocuklarının öz düzenleme becerilerinde farklılığa sebep olabilmektedir.

Literatüre bakıldığında yapılan pek çok araştırmada araştırmamızın sonuçlarıyla paralellik göstererek, erkek çocuklarının öz düzenleme becerilerinin kız çocuklardan daha düşük olduğunu ortaya

koymuştur (Alıcı ve Altun, 2017; Matthews, Ponitz ve Morrison, 2009; Tutkun, Tezel Şahin ve Işıktekiner, 2016).

4. 2. Empatiye İlişkin Sonuçlar

Araştırma sonuçlarına göre empati becerilerinin annenin yaşına, annenin öğrenim durumuna ve annenin mesleğine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür ($p>0.05$).

Empati becerilerinin gelişimi de tüm becerilerin gelişiminde olduğu gibi erken çocukluk yıllarında başlamaktadır. Erken yaşlarda empati becerileri gelişmemiş kişilerin sonrasında bu becerileri kazanması oldukça zordur. Bu sebeple annelerin yaşının, öğrenim durumunun ve mesleğinin empati becerileri üzerinde bir etkisi olmadığı düşünülmektedir.

Literatür incelendiğinde araştırmamızın bulgularını destekler nitelikte yaşın (Sarıyüce Körükçü, 2004), öğrenim durumunun ve mesleğin (Ceyhan, 1993; Kalliopuska, 1984) annelerin empatik becerileri üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığını ortaya çıkaran çalışmaları görmek mümkündür.

4. 3. Çocukların Öz Düzenleme Becerileri İle Annelerinin Empati Becerileri Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Sonuçları

Çocukların öz düzenleme boyutlarından dikkat/dürtü kontrol boyutu ile annelerin empati beceri puanı arasındaki ilişki $r=0,249$; olumlu duygu boyutu arasındaki ilişki $r=0,087$ ve toplam puan arasındaki ilişki $r=0,202$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayılardan anlaşılacağı üzere çocukların öz düzenleme becerisi alt boyutlarından dikkat/dürtü kontrol boyutu ve toplam puan ile annelerin empati beceri puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

Yaşamın ilk yıllarında çocuğun annesiyle kurduğu iletişim ilerleyen yıllarda çocuğun bazı becerileri edinebilmesinde oldukça etkilidir. Çocuğun dünyasını çocuğun gözüyle görebilen, çocuğun gelişimsel ve duygusal özelliklerini göz ardı etmeyen anneler çocuklarının öz düzenleme becerilerinin gelişimini sağlar. Çocuklara onların duygu ve düşüncelerini bilerek, hissederek ve yaşayarak yaklaşan anneler, çocuklarının öz düzenleme becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunabilmektedir. Çocuklarına empatiyle yaklaşan annelerin çocukları, çevreyi ve kendini anlayabilen, kendini bu anlamlara göre düzenleyebilen kişiler olarak yetişebilmektedir.

4. 4. Öneriler

4. 4. 1. Ebeveynlere Yönelik Öneriler

- Araştırma sonucunda kız çocuklarının öz düzenleme becerileri erkek çocuklarına göre anlamlı derecede yüksek çıkmıştır. Anne çocuk yetiştirirken kız ve erkek çocuklarına eşit mesafede yaklaşması, çocukların görev ve sorumluluklarını adaletli bir şekilde paylaşması gerekmektedir.

4. 4. 2. Öğretmenlere Yönelik Öneriler

- Öğretmenler ailelere öz düzenleme becerilerinin ve sosyal becerilerinin önemi ve kazandırılması hakkında eğitimler vererek aileleri bilgilendirmelidir.
- Öğretmenler ailelere empati becerisinin gelişimini sağlayacak kaynaklar önerebilir.
- Öğretmen ailelerin birbirleriyle duygu aktarımı yapacağı ortamlar oluşturabilir.
- Öğretmen çocukların empati becerisini geliştirecek drama etkinlikleri yapabilir.
- Öğretmen çocuğun öz düzenleme ve empati becerisinin gelişimine katkı sağlamak için iyi bir rol model olmalıdır.
- Öğretmenler kendini geliştirecek seminerlere katılmalı ve kitaplar okumalıdır.

4. 4. 3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Araştırma okul öncesi dönem çocukları için yapılmış bir araştırmadır. Araştırma farklı yaş gruplarına yapılarak karşılaştırma yapılabilir.
- Araştırma anneler ile yapılmıştır. Benzer araştırma babalar ile de yapılarak karşılaştırma yapılabilir.
- Araştırma Şanlıurfa ili Suruç ilçesinde yapılmıştır. Benzer araştırmalar farklı il ve ilçelerde yapılarak karşılaştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ann Bell, Martha & Deater Deckard, Kirby (2007). Biological Systems and the Development of Self-Regulation: Integrating Behavior, Genetics, and Psychophysiology. *J Dev Behav Pediatr*, S. 5, s. 409-420.
- Arslan, Yusuf (2016). Kim Daha İyi Empati Kuruyor. Empati Üzerine Mikro Bir Sosyolojik Araştırma. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, S. 2/1, s. 51-64.
- Aydın, Solmaz & Demir Atalay, Tazegül (2015). *Öz-Düzenlemeli Öğrenme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, Solmaz; Keskin, O. Melike & Yel, Mustafa (2014). Öz düzenleme Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Turkish Journal of Education*, S. 1, s. 27-33.

- Briere, John & Rickards, Shannae (2007). Self-Awareness, Affect Regulation, and Relatedness Differential Sequels of Childhood Versus Adult Victimization Experiences. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, S. 6, s. 497-503.
- Bronson, M. B. (2000). *Self-regulation in early childhood: Nature and nurture*. New York: Guilford Press.
- Ceyhan, Aykut (1993). *Ana-Babaların Empatik Eğitim Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Chalmers, B. Jennifer & Townsend, A. R. Michael (1990). The Effects of Training in Social Perspective Taking on Socially Maladjusted Girls. *Child Development*, S. 61, s. 178-190.
- Çetinkaya, Bünyamin (2010). *Sağlıklı Aile Sağlıklı Çocuk*. Ankara: Empati Yayınları.
- Davis, Mark H. (1994). *Empathy: A Social Psychological Approach*. Colorado: Westview Press.
- Dökmen, Üstün (1988). Empatinin Yeni Bir Modele Dayandırılarak Ölçülmesi ve Psikodrama İle Geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, S. 1, s. 155-190.
- Durksen, L. Tracy (2010). *Challengesto Self-Regulation: A Multiple Case Study of Preschool-Aged Girls*. Yüksek Lisans Tezi, University of Victoria Canada ProQuest Information and Learning Company, Kanada.
- Eiden, D. Rina; Edwards, P. Ellen & Leonard, E. Kenneth (2007). A Conceptual Model for the Development of Externalizing Behavior Problems Among Kindergarten Children of Alcoholic Families: Role of Parenting and Children's Self-Regulation. *Developmental Psychol*, S. 3, s. 1187-1201.
- Ergin, Tamer (2014). Bireysel Gelişimi Farklı Olan Çocuklar. Ergin, Hatice & Yıldız, Armağan (Ed.), *Gelişim Psikolojisi* (s. 261-290). Ankara: Nobel.
- Ertürk Kara, H. Gözde & Gönen, Mübeccel (2015). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Öz Düzenleme Becerisinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, S. 4, s. 1224-1239.
- Ertürk Kara, H. Gözde & Gönen, Mübeccel (2015). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Öz Düzenleme Becerisinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, S. 4, s. 1224-1239.
- Fındık Tanrıbuyurdu, Ezgi (2012). *Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- George, Darren & Mallery, Paul (2003). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*. Boston: Allyn & Bacon
- Goleman, Daniel (2016). *Duygusal Zekâ* (B. Seçkin Yüksel, Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gürüz, Demet & Eğinli Temel, Ayşen (2014). *İletişim Becerileri Anlamak-Anlatmak-Anlaşmak*. Ankara: Nobel.
- İnanç Yazgan, Banu; Bilgin, Mehmet & Atıcı Kılıç, Meral (2007). *Gelişim Psikolojisi: Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Jahromi, B. Laudan & Stifter, A. Cynthia (2008). Individual Differences in Preschoolers' Self-Regulation and Theory of Mind. *Merrill Palmer Quarterly*, S. 1, s. 125-150
- Kalliopuska, Mirja & Titinen, Unto (1991). Influence of Two Developmental Programmes on the Empathy and Prosociality of Preschool Children. *Perceptual and Motor Skills*, S. 72, s. 323-328.
- Kalliopuska, Mirja (1991). Empathy Among Children in Music. *Perceptual and Motor Skills*, S. 72, s. 383-386.
- Karasar, Niyazi (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kochanska, Grazyna; Coy, Katherine C. ve Murray, Kathleen T. (2001). The Development of Self-Regulation in the First Four Years of Life. *Child Development*, S. 4, s. 1091-1111. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00336>
- Kurbet, Hilal (2010). *Anaokuluna Devam Eden Çocukların Duygusal Düzenleme Becerileri İle Annelerinin Empatik Eğilim ve Tutamlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- McClelland, M. Megan & Cameron, E. Claire (2012). Self-Regulation in Early Childhood: Improving Conceptual Clarity and Developing Ecologically Valid Measures. *Child Development Perspectives*, S. 2, S. 136-142.
- Moilanen, L. Kristin (2007). The Adolescent Self-Regulatory Inventory: The Development and Validation of a Questionnaire of Short-Term and Long-Term Self-Regulation. *Journal of Youth and Adolescence*, S. 6, s. 835-848.
- Moore, S. Bert (1990). The Origins and Development of Empathy. *Motivation and Emotion*, S. 2, s. 75-80.
- Polnariiev, A. Bernard (2006). *Dynamics of Preschoolers Self-Regulation: Viewed Through the lens of Conflict Resolution Strategies During Peer Free-Play*. Doktora Tezi, The City University of New York, New York.
- Ponitz, C. Cameron; McClelland, M. Megan; Matthews, J. S. & Morrison, Frederick J. (2009). A Structured Observation of Behavioral Self-Regulation and Its Contribution to Kindergarten Outcomes. *Developmental psychology*, S. 3, s. 605-619.
- Posner, M. I. ve Rothbart, M. K. (2009). Toward a physical basis of attention and self-regulation. *Physics of Life Reviews*, 6, 103-120.
- Sarıyüce Körükçü, Özlem. (2004). *Altı Yaş Grubundaki Çocukların Özsaygı Düzeyleri İle Anne Empatik Becerilerinin İncelenmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sayın, Kamile Beyza (2010). *İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Empati Becerileri ile Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Smith-Donald, Radiah; Raver, C. Cybele; Hayes, Tiffany & Richardson, Breeze (2007). Preliminary Construct and Concurrent Validity of the Preschool Self-Regulation Assessment (PSRA) for Field-Based Research. *Early Childhood Research Quarterly*, S. 22, s. 173-187.
- Sosyal Duygusal Öğrenme Akademisi (2015). *Öz düzenleme* <http://www.sdoakademi.com/oz-duzenleme> adresinden erişilmiştir.
- Şepitci Sarıbaş, Merve & Gültekin Akduman, Gülümser (2019). 5-6 Yaş Çocuklarının Öz Düzenleme Becerilerinin Okul Uyumuna İle İlişkisi. *Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 63, s. 867-883.
- Tanrıbuyurdu, Ezgi & Güler Yıldız, Tülin (2014). Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği: Türkiye Uyarlama Çalışması. *Türk Eğitim Derneği Eğitim ve Bilim*, S. 176, s. 317-328.
- Tucker, Eric S. (2010). *Self-Regulation in Young Children in Foster Care: An Examination of the Influence of Maltreatment Type, Foster Parent Discipline Practices, and Type of Foster Boarding Home*. Doctorate Thesis, New York University, USA.
- Tutkun, Cansu; Tezel Şahin, Fatma & İşiktekiner, Sabahat (2016). Eğitim Bilimlerinde Yenilikler ve Nitelik Arayışı. Demirel, Özcan ve Dinçer, Serkan (Ed.), *Dört-Beş Yaş Çocuklarının Öz düzenleme Becerilerinin İncelenmesi* içinde (s. 459-473). Ankara: Pegem Akademi.
- Uçmaz Halıcıoğlu, İlknur (2004). Annelerin Empati Düzeyi ile Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ünal, F. (2007). Çocuklarda Empatinin Gelişimi: Empatinin Gelişiminde Anne-Baba Tutumlarının Etkisi. *Milli Eğitim*, S. 176, s. 134-148.
- Üredi, Işıl & Üredi, Lütfi (2007) Öğrencilerin Öz-Düzenleme Becerilerini Geliştiren Öğrenme Ortamının Oluşturulması. *EDU7*, S. 2.